

SLOVENE NIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V zamestvo: celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 19. maja 1939.

Strašilo s carino

Ko je po nastopu Cvetkovičeve vlade sporazumevanje med Zagrebom in Belgradom začelo dobivati nekaj bolj resno obliko, so se po Sloveniji kar na mah razširili glasovi, da je preobširna samouprava ali celo federacija za Slovenijo nevarna stvar, češ da bi spravila v nevarnost slovensko gospodarstvo, da bi prišlo ob službo veliko število naših ljudi in podobno. Kratkoinimalo nekdanj toliko zaželjena avtonomija se je čez noč spremenila v pravo strašilo in grozečo nevarnost. Kolikor se gospodarstva tiče, se posebno poudarja, da preti Sloveniji nevarnost, da se bodo druge pokrajine obdale s posebnim carinskim obzidjem in na ta način uničile slovensko industrijo in obrt. Ker bi strašilo s carinami pri slovenskih ljudeh, ki sicer poznajo vse mogoče ideologije, a so v praktičnih in stvarnih zadevah velikokrat popolni nevedneži, moglo biti uspešno agitacijsko sredstvo, imamo za potrebno, da si to stvar malo bolj ogledamo.

Kaj razumemo pod pojmom carine? Pod carino razumemo tiste pristojbine, ki jih plačujemo državi od blaga, ki ga uvozimo ali izvozimo čez državno mejo. Na ta način poznamo uvozne in izvozne carine, katere uvaja vsaka država po svojih gospodarskih ali finančnih potrebah. Carine so tedaj pristojbine, s katerimi imamo opraviti v mednarodnem blagovnem prometu. Že iz same te ugotovitve nujno sledi, da pri kakršni koli uveljavitvi samouprav ne more biti besede o carinah med posameznimi pokrajinami dotlej, dokler država nastopa na zunaj kot državna enota. Nasprotno lahko ugotovimo, da popolnoma samostojne države med seboj sklepajo carinske zveze in nastopajo kot enotno carinsko ozemlje, ne da bi pri tem kaj izgubile na svoji samostojnosti. Posebno velja to za manjše države. Kneževina Liechtenstein je bila n. pr. pred vojno v carinski zvezi z avstro-ogrsko monarhijo, sedaj pa je v taki zvezi s Švicco. Svoje vrste primer nam nudi Italija, ki je pred kratkim s prevzemom vodstva albanske zunanje politike takoj razglasila enotnost carinskega ozemlja Italije in Albanije. Tudi pri nas se je svoj čas mnogo ustanov zavzemalo za carinsko zvezo s sosednjo Bolgarijo, ne da bi bil pri tem kdo mislil na to, da ena ali druga obeh držav sicer od svoje samostojnosti kaj odstopi. Vse to nam jasno kaže, da je pripovedka o nevarnosti carine v primeru izvedbe večjih samouprav brez vsake podlage.

Je pa nekaj drugega v naši jugoslovanski državi, kar je precej podobno carini in ovira našo industrijo in obrt. To je namreč sestav raznih samoupravnih užitnin in uvoznin, ki so se pri nas tako razpasle, kakor v nobeni drugi državi. Pri nas pobira vsaka banovina in vsaka občina svoje posebne užitnine in uvoznine in tvori na ta način nekakšno posebno enoto, ki je prav za prav precej podobna samostojni državni carinski enoti. Kako daleč sega ta sestav užitnin in uvoznin v naše gospodarstvo, nam bo to takoj jasno, če si pogledamo le en primer. Tega primera nam niti daleč naokoli ni treba iskati, ker ga imamo kar v sami prestolnici Slovenije. Če si ogledamo dohodke mestne občine ljubljanske, vidimo, da slovi celo mestno gospodarstvo skoraj izključno na užitnini, uvoznini in posebnih mestnih davščinah in pristojbinah. Ljubljanska občina pobira na leto okroglo 8 milijonov dinarjev doklad na neposredne davke, 25 milijonov na užitnini in uvoznini, in 20 milijonov na posebnih mestnih davščinah in pristojbinah. Iz tega je čisto določno razvidno, da se gospodarstvo mestne občine opira pred vsem na psredne davščine, ki zadevajo najširše kroge prebivalstva. Kar velja za ljubljansko občino, velja tudi za veliko večino občin v državi sploh. Za pobiranje teh davščin mora seveda takšna občinska uprava vzdrževati poseben urad z velikim številom užitninskih paznikov, kar je vse precej podobno državni organizaciji za pobiranje carin.

Čemu se pobirajo carine in čemu užitnine in uvoznine? Carina se pobira lahko iz dveh vidikov: zaradi zaščite posameznih panog lastnega gospodarstva ali pa zaradi državnih dohodkov. Užitnino pobira država zgolj zaradi svojih dohodkov. Banovine in občine pa pobirajo užitnino in uvoznino tudi prvenstveno zaradi svojih dohodkov, vendar neredkokrat tudi zaradi zavarovanja koristi posameznih slojev prebivalstva svojega območja. Za primer navajam, da so ob nastopu svetovne stiske pred devetimi leti posebno mesta v Srbiji začela uvajati tako visoke uvoznine na predmete, ki se niso izdelovali v mestu samem, da so vsak uvoz skoraj preprečile. V tem pogledu so se posebno odlikovala mesta Niš, Kragujevac in Skoplje.

Napredne države večinoma ne pobirajo carin toliko zaradi svojih dohodkov, kakor zaradi uravnavanja ravnotežja svojega gospodarstva. One iščejo svoje glavne dohodke v neposrednih davkih. Pri nas so pa glavni dohodki države, banovin in občin posredni davki, kar je v veliki meri pripisati okolnosti, da je predvojna Srbija pobirala

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštočerkovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadržna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

le malo neposrednih davkov in so bili njeni glavni dohodki v carinah, trošarinah in monopolih. Ta sestav se je vsaj deloma po vojni razširil na celo območje nove države. Za napredek gospodarstva to ni ugodno, ker se s takšnimi bremenimi spodjedajo korenine zdravemu razvoju gospodarstva.

Iz povedanega moremo zaključiti, da je vsak strah pred carinami, ki naj bi jih imela za nasledek izvedba širokih samouprav, popolnoma odveč. Kolikor se tiče zunanje trgovinske politike države ne more biti dvoma o tem, da bi ostala v vsakem primeru enotna in s tem tudi enotne carine za vso državo. Šteje le mogočnost, da pod carino razumevamo tudi današnje užitnine in uvoznine. V tem primeru pa lahko rečemo, da se z uvedbo samouprav bistveno ne more nič spremeniti, ker imamo kakor smo zgoraj videli, že danes v državi toliko takšnih carinskih ozemelj, kolikor je banovin in občin.

Pri razmotrivanju vprašanja, kakšni nagibi vodijo razširjevalce strašila s carino, se nehote spomnimo na zgodbo o sebičnem Ribničanu, ki je hotel o užitnosti oblanic prepričati svojega osla na ta način, da mu je nataknil zelene naočnike. Seveda to oblanic ni napravilo užitnih, in osel je polagoma opešal in poginil od glada. B.

Narodni zdravstveni sklad kraljevine Jugoslavije

Zopet imamo nov osrednji sklad, hvala Bogu, menda je sto in deveti! Pod ne še štiriletno vlado JRZ je število teh skladov silno naraslo, kar za enainštirideset. Ni čuda, da se je dr. Milan Stojadinović tako bahal s svojo gospodarsko-finančno politiko celo po potujoči razstavi. Bog ve, kje je obtičala?

To novo uredbo je sprejel ministrski svet dne 11. marca t. l. in jo razglasil 14. marca z veljavnostjo od 1. aprila t. l. naprej. (Službeni list zdravstvene banovine 8. aprila 1939, 28. kol.)

Ni nam znano, ali poročajo poslanci svojim volivcem kaj o teh skladih; tudi časopisje ne piše o njih skoraj nič in še tisto malo ni točno. Zato priobčujemo poglobljena določila uredbe o narodnem zdravstvenem skladu, ker so nenavadne važnosti za naše zdravstvo in gospodarstvo.

Po § 4. preidejo v last zdravstvenega sklada vse državne zdravstvene naprave, in sicer bolnišnice in higienski zavodi.

V Sloveniji so te-le državne zdravstvene naprave:

1. Obča državna bolnišnica v Ljubljani (934 postelj).
2. Bolnišnica za ženske bolezni v Ljubljani (142 postelj in 59 posteljic).
3. Bolnišnica za umske bolezni Ljubljana-Studenec (824 postelj).
4. Bolnišnica za umske bolezni v Novem Celju (317 in 12 omreženih postelj).
5. Zdravilišče za tuberkulozo v Topolšici (250 postelj).
6. Higienski zavod v Ljubljani s podrejenimi zavodi, kakor je Zavod za zaščito mater in dece v Ljubljani, šolskimi poliklinikami po raznih mestih, in mnogimi zdravstvenimi domovi po kmečkih in delavskih krajih.

Izdatki za stalno osebje ostanejo državi, izdatki za stvarne potrebščine in začasno osebje preidejo na zdravstveni sklad.

Vsem tem domačim zdravstvenim ustanovam želimo v upravi zdravstvenega sklada milejše usode, kakor so jo bile deležne v državni upravi!

V imovino tega sklada preidejo še srbske posebnosti: sredstva narodnega sanitetnega fonda kraljevine Srbije in imovina fonda voda kraljevine Srbije, nadalje sklad za asanacijo vasi in vsi

skladi, milodarne ustanove in volila, storjena državi v zdravstvene namene.

§ 5. našteva dohodke zdravstvenega sklada. Ti se stekajo iz dohodkov ustanov zdravstvenega sklada, letne pripomoči države, prispevkov in daril »samoupravnih teles« in zasebnikov. Poleg tega se bodo pobirale posebne takse na uvožena zdravila in zdravstvene pripomočke, na uvožena kozmetična sredstva in posebna doklada na kozmetične zavode, ki taka sredstva proizvajajo, prodajajo ali ž njimi poslujejo. Odstotek taks in doklad se suče od 15 do 30. Od rudninskih vod se bo pobirala doklada, in sicer 10% od prodajne cene naravnih, 20% od umetnih voda.

Važnejša je zdravstvena doklada v znesku do 3% skupnega zneska neposrednih davkov, ki bo zajela vse davkoplačevalce.

Tujskoprometni in letoviški kraji bodo močno prizadeti z »doplačilom na bivanje v hotelih, vilah, penzijah, letoviški hdomovih in podobnih napravah na morskih obrežjih, ob jezerih, v kopalniških in drugih zdravilnih in klimatskih krajih«, in sicer 2% za dnevni osebni zahtevek do 50 dinarjev, 5% od 100 dinarjev, do 10% za nad 100 dinarjev. Spričo kratke poslovalne dobe in tuje konkurence podjetniki v slovenskih letoviških in zdraviliških komaj životarijo, kako preneso novo obremenitev, Bog vedi!

Posebno huda za Slovenijo se nam zdi določba v 8. odstavku tega paragrafa, ki pravi: dohodkov od javnih in zasebnih bolnišnic in zdravilišč (sanatorijev), in sicer od vsakega bolnika, ki stroške sam plača, po 2 dinarja na dan, od ostalih pa po 1 dinar na dan.

Bolnišnice so do nedavno imenovali dobrodelne ustanove, kar so v resnici. In kako naj imenujemo davščino na dobrodelnost? Tudi naša zdravilišča so z neznatnimi izjemami javni dobrodelni zavodi. Pa si oglejmo zadevo prav natančno in podrobno!

V Sloveniji imamo te-le nedržavne bolnišnice in zdravilišča:

Banovinske:

Splošna bolnišnica v Mariboru (563 p.).

Javna bolnišnica v Celju 405 p.).

Javna bolnišnica v Brežicah (158 p.).

Modno blago

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ščetke, krojaške in šiviljske potrebščine kupite

n a j u g o d n e j e p r i

Petelinc, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

- Javna bolnišnica v Murski Soboti (150 p.).
Javna bolnišnica v Slovenjem Gradcu (150 p.).
Javna bolnišnica v Ptuju (100 p.).
Javna ženska bolnišnica v Novem mestu (111 + 25 p.).
Zdravilišče za tuberkulozo na Golniku (210 p.).
Nadalje:
Javna občinska bolnišnica v Krškem (59 p.).
Javna bolnišnica Usmiljenih bratov v Novem mestu (Kandijski) (125 + 10 p.).
Bolnica križniškega reda v Ormožu (54 p.).
Bolnišnica bratovske skladnice v Trbovljah (88 p.).
Bolnišnica bratovske skladnice na Jesenicah (50 p.).
Bolnišnica bratovske skladnice v Velenju (14 p.).
Bolnišnica bratovske skladnice v Črni (54 p.).
Bolnišnica bratovske skladnice v Krmelju (Št. Janž) (7 p.).
Bolnišnica Rdečega križa v Konjicah (24 p.).
Sanatorij Ruskega Rdečega križa, Vurberk (70 p.).
Sanatorij Leonišče v Ljubljani (56 p.).
Sanatorij »Štajmarjev dom« v Ljubljani (26 p.).
Sanatorij Emona v Ljubljani (6 p.).
Sanatorij dr. Černiča v Mariboru (9 p.).
Sanatorij dr. Ipavca v Mariboru (16 p.).

Vsi ti zavodi imajo razen zadnjih štirih popolnoma dobrodelno, nepridobitno nalogo, a bodo morali plačevati na dan nad 5000 din, na leto nad 1 milijon prispevkov v zdravstveni sklad.

Zelo zanimiva je posebnost, da **dolguje država**, ki zahteva to novo obremenitev dobrodelnih domačih ustanov, **te mustanovam sama nad 5 milijonov!**

Uredba o zdravstvenem skladu prinese Sloveniji novo hudo obremenitev; znanec, ki pozna davčne zadeve pri nas, jo ceni letno na okroglo 20 milijonov dinarjev. Malokatera pokrajina bo s to davščino tako prizadeta kakor Slovenija, morda še, a ne v toliki meri, tudi Dalmacija. Slovenija in Dalmacija sta siromašni pokrajini, ki navzlic skromnosti in pridnosti svojega prebivalstva ne moreta živeti ob pridelkih svoje zemlje, odtod toliko trajnih in začasnih izseljencev iz teh pokrajin, odtod tudi prizadevanje, da po zgledu Švicarjev izkoristijo prirodne, a zase nerodne lepote svojih krajev s privabo tujcev in letovi-

šcarjev. Vse to prizadevanje, ki je borba za skorjo vsakdanjega kruha, naj bo že v početkih prekomerno obdavčeno, s tem ovirano in marsikje zatrto, ko so bogate pokrajine: podjetja z ogromnim dobički pa skoraj nič in nič več obremenjene, kakor naš gorski kmetič. In naše bolnišnice naj pomagajo vzdrževati državne zdravstvene zavode? Po pameti bi bilo obratno razmerje umestno in pravično!

Pa še druge okoliščine so, ki čezmerno črpajo gospodarstvo Slovenije. Naš **davčni vijak** služe že od nekdaj, da s svojimi uspehi redno prekaša pričakovanja svojih navjhalcev. Prav tako je znano, da posluje **osrednja razdeljevalna naprava** robe in sicer vrača najmanj tistemu, ki prispeva največ vanjo.

Slovenija ima med vsemi deli Jugoslavije najbolj razvito **mladinsko in hiralno skrbstvo**, ki je prevažna panoga družabnega zdravstva. Samo banovinska mladinska domova v Ljubljani in Mariboru oskrbujeta nad 400 otrok in mladostnikov. Gluhonemnica v Ljubljani s 100 gojenci je stalno pretesna, Zavod za slepe v Kočevju ima 55 oskr-

bovancev, Vzgjajališče v Mostah nad 100. Banovina sama ima 5 hiralnice. Večja mesta in mnoge podeželske občine vzdržujejo zavetišča za svoje onemogle in neozdravno bolne občane, premnogo takih oskrbovalnic je v rokah versko-redovnih družb in dobrodelnih društev. Število oskrbovanih hiralcev po teh zavodih presega 1200 na dan. Slovenija troši za svoje mladinsko in hiralno skrbstvo najmanj 10 milijonov na leto lastnih sredstev, v Srbiji pa gre to skrbstvo na državne stroške.

V § 55. je povedano, da poslujejo in se vzdržujejo zdravstvene naprave v preračunskem letu 1939-40 po dosedanjem načinu.

§ 56. je posebno imeniten. Državna uredba dovoljuje namreč, da smejo bani ustanavljati, seveda z odobritvijo gospoda ministra za socialno politiko in ljudsko zdravje, po tem vzorcu banovinske zdravstvene sklade.

Kako naj da »žora«, kakor pravijo pri nas sirotki iz posnetega mleka, še kaj hraniva ali celo masla?

DRAB.

Še enkrat Monakovo?

Mnenja o razpletu zunanjepolitičnih dogodkov v svetu so si danes močno nasprotna. Kot v vseh odločilnih časih se javna mnenja po vseh državah zbirajo med dve skrajnosti: napovedovalci slabega in nepopoljšljivi optimisti tvorijo vsak svojo stranko. Prvi se sklicujejo na doslednost dosedanjega razvoja dvajsetih let poveljne politične zgodovine, drugi govore iz želje in prepričanja, da je strah pred vojno tako velik, da jo bo preprečil ali vsaj za bližnjo bodočnost odvrnil.

Lanska jesenska kriza se je zaključila z »monakovskim sporazumom«. Monakovo je odložilo neposredno vojno nevarnost, preprečilo ali odstranilo je ni. Razvoj dogodkov je pokazal, da danes ni verjeti besedam. Ne verjamejo jim več tisti, ki jih govore zaradi lastnega pomirjenja, ne tisti, ki jih govore zaradi uspavanja svojega nasprotnika. Še manj jim morejo verjeti tisti, ki stojijo kot poslušalci ob strani in nimajo moči odločati o stvarih, ki so življenjskega pomena tudi zanje.

Dobrega pol leta po Monakovem je zajel isti nemir Evropo in ves svet. Ni zadostovalo, da je bilo pogašenih s silo nekaj ognjenih žarišč, pokazala so se nova. Plaz, ki je prišel drčati nizdol, se je ustavil, toda ker ni še končal svoje poti, se je začel pomikati snova. Iz Srednje Evrope se je nizki tlak evropskega slabega vremena pomaknil proti vzhodu na Poljsko in v Sredozemlje. Kakor v lanski jeseni, se tudi sedaj javljajo napovedovalci pomirjenja, ki napovedujejo »novo Monakovo«.

Za obnovitev pomirjenja je sedaj zastavila svoj trud tudi vatikanska diplomacija. Po evropskih prestolnicah niso še pospravili z miz Rooseveltove poslanice, ko je predložila razpravljane nov načrt: mirovna konferenca petih velesil. Pet velesil: Anglija, Francija, Nemčija, Italija in Poljska, naj skuša v odkritem razgovoru doseči medsebojno pomirjenje. Rusija naj pri teh posvetih stoji ob strani. Kolikšno je upanje, da bodo mogle te velesile sestati skupaj za zeleno mizo in se pomiriti? Zdi se, da je že upanje, da bi omenjene velesile mogle pristati na tako konferenco.

Pesem slovenskega preporoda

(H koncertu Akademskega pevskega zbora v Ljubljani 3. IV. 1939)

(Nadaljevanje.)

Pariška in dunajska revolucija (1848) sta razmajali podstave absolutizma. S pravično ustavo, ki so jo narodi terjali, bi bilo moralo prenehati avstrijsko varušstvo. Nevzdržna napetost je zahtevala preusmeritve v demokratičen zmyslu. Toda novi cesar Franc Jožef I. ni hotel biti vladar po volji naroda, ostal je cesar po milosti božji. V naglici skovana centralistična ustava (1849) je razglasila presenečenim ljudskim zastopnikom njegovo voljo, da hoče preprečiti zlorabe in končati revolucijo.

Oktroirane ustave ni nihče resno jemal, kar je pokazal razvoj notranjega političnega življenja. Slovonom za ustavo ni moglo biti žal, ožjih stikov z dinastijo niso iskali, potisnjeni v stran so čakali na delno uresničitev vsaj nekaterih svojih zahtev. Na dvor so se vrinili s pomočjo starih zvez Nemci in Madžari, kar se je ob vseskozi nemškem in protislovenskem čustovanju monarha usodno poznalo v naslednjih desetletjih. Centralistični absolutizem je v avstrijski politiki gospodoval do »zmage« pri Solferinu in Magenti (l. 1859), ki je energično pretresla režim, narode monarhije pa zopet pustila do besede.

Navzlic silni burji l. 1848, se »pomlad narodov« le ni hotela razcveteti, Bachov kruti absolu-

tizem jini dal dihati. Zbudila pa je v Slovenih novo, miselno zvezano generacijo, ki se je okoli l. 1850. pričela zbirati okrog Bleiweisovih »Novic«. Ta generacija, popolnoma vdana konservativno patriarhalni in umetnostno utilitarni smeri, je skozi desetletja ravnala slovensko kulturo. Organizirala je prvi javni narodopolitični in družabno-socialni nastop Slovencev v dobi obnovljene ustave šestdesetih let. Prava terišča te narodne prebude so bile čitalnice, ki so jih vodili Bleiweisovi konservativni coklarji. Na čitalniških Besedah, prirejanih po češkem zgledu, so »koseskovali«, prepevali rodoljubne pesmice in prirejali nemške ljudske igre v slabih slovenskih prevodih na najbolj diletantski način, vse pod patronanco bobneče novičarske kritike. To proslulo gibanje malomeščanskih političnih kompromisarjev je vtisnilo takratnemu in sledečemu zlagano narejenemu kulturnemu razvoju pečat čitalničarstva. Preporoditelji, ki so nam dotlej pod težo razmer ustvarjali trajno lepe pridobitve na leposlovnem polju, naši glasbi pa skromne prvecnice, so se morali nehoti ukloniti temu gibanju, utihniti, ali pa se umakniti. (Jenko, F. S. Vilhar). Izvedena napredna glasbenika, Nedved in Foerster, ki sta na poziv rodoljubov imela urediti in usmeriti v pravi tok nemogoče življenje ljubljanske čitalnice, stanovskega gledišča in stolnega kora, sta nalezla na trdovraten odpor Bleiweisove starokopitne kliče in mrke šenkavške gospode. Ta neomejena in neomajna »trnjeva ograja« je stala na potu zahtevam časa, načelom prave omike in naprednosti. Kratekovidnemu navdušenju takratnih zlaganih rodoljubov se imamo zahvaliti, da so nam ljubljanski Nemci izvili iz rok Filharmo-

nično družbo z Nedvedom, kar je do nastopa Glasbene Matice (na prelomu stl.) docela zavrlo uspešen napredek slovenske posvetne glasbe. Plodno delovanje Nedvedovih učencev za našo glasbeno prebudo se je pričelo javljati šele v devetdesetih letih. Riharjeve prve uspehe so zaglušili »piskači«, v ljubljanskem šenkavžu je zavladala prejšnja komedija. Mojster Foerster, ki je po nekajletnem neznosnem »besedovanju« obrnil čitalnici in teatru hrbet, je moral počistiti Avgijev hlev, premagati zabito reakcijo in se vbadati brez primere, da nam je v štiridesetih letih spraval našo cerkveno glasbo na pravo pot.

Kritične misli o koncertu in delu Akademskega pevskega zbora

V uvodu tega sestavka objavljeni koncertni spored Akademskega pevskega zbora predstavlja preudarno sestavljen, po sodobnem slogu ter umetnostni vrednosti zaključeno sliko slovenskega preporoda od prvih začetkov do šestdesetih let. Običajnega kulturno političnega koncertnega uvodnika, ki ga koncertno občinstvo iz navade radovedno pričakuje, letos ni bilo. Zanimal sem se za osnutek tega uvodnika in sem posnel iz njega marsikatero misel za svoje poročilo. Preseñnila me je v tem sestavku podana živa slika našega tačasnega preporoda, ki se dopolnjuje v današnjih razmerah, in ostru, pa pravična kritika naše tačasne-današnje kulturne politike. In ker resnica vedno oči kolje, sem prepričan, da bi bil ta sestavek izšel v invalidni obliki; zato ga avtor ni priročil. Skrbno pripravljeno zbor je spored odpel prepričevalno in v dosedanji tehnični dispoziciji, čeprav je letos vstopilo v zbor nad tretjino novincev. (Dalje prihodujč.)

vsem enostranskim pomirjevalnim zahtevam prav vsesplošno. Ne smemo seveda pozabiti na dejstvo, da danes ne gre za žive koristi drugih, temveč da se danes obravnava življenjska korist Francije same. To je glavno in zelo odločilno dejstvo, ako primerjamo ozadje lanskega Monakovega in tistega, ki se pripravljajo. Danes je nad 70 milijonov Poljakov in Francozov postavljeno pred odločitve o lastnih življenjskih vprašanjih. Lani so bili pred neposredno odločitvijo koristi drugih. Ostale velike države so mislile, da so le gledalci, da zanje še ni neposredne nevarnosti in da lahko z žrtvami drugih odvrnejo od sebe vse nevarnosti. Prav preprosta je resnica, da je vsakemu kmetu težko, kadar bije toča; toda vendar mu je neprimerno manj težko, če pobije pri sosedu in ne pri njem samem. Tako se zelo počasi in z bridkimi izkušnjami uvajalja resnica, da je mir nedeljiv.

Prepričanje, da je mir nedeljiv, vendar napreduje. Obenem pa se je uveljavilo tudi prepričanje, da je mir mogoče zavarovati samo z načelom vzajemne pomoči miroljubnih držav pred napadalci. Po lanskem septembru se je z veliko hitričo pričel snovati obrambni blok demokratičnih držav. Države so se odzvale pozivu, da bo mednarodna razmerja odločila sila. Zato je tudi med vsemi evropskimi državami v teku zadnjega pol leta nastalo hitro uvrščanje med dva tabora, ki sta daleč izrazitejša kot sta bila ob koncu lanskega leta. Vrsta pogodb med državami se z vsakim dnem na obeh straneh množi. Zaključitev uvrstitve evropskih in izvenevropskih držav v dva nasprotna bloka se naglo približuje. Zadnja odločitev se pripravljajo v pogajanjih, ki teko med Anglijo in Rusijo. Medtem ko postavlja Anglija

Jože:

Hrvaški Slovenci . . .

Ta dopis rojaka, živečega izven naše domovine, utegne naše bralce prav tako zanimati, kakor je zanimal — nas. Ured.

Ker smo v letošnji 17. številki »Slovenije« omenili Slovence onstran Sotle, Gorjancev in Kolpe, bo dobro, da ugotovimo, predno jih seštejemo, kakšno poslanstvo igramo mi hrvaški Slovenci kot koristni člani slovenskega narodnega stebra.

Štajerski Slovenec St. Vraz (1810—1851) je svoje dni res ugotovil, da Slovenci nimajo bodočnosti na knjižnem in kulturnem polju, pa je postal sam rajši hrvaški kulturonosec. Vsi hrvaški Slovenci izza njega delajo isto celó po zedinjenju . . .

Na stotine Slovencev deluje med Hrvati kulturno, prosvetno in politično. Danes nas vse mgoli med Hrvati, — in nihče ne čuti potrebe, da se politično, gospodarsko in narodnostno organizira, recimo kot hrvaški Slovenci, ali hrvaški kajkavci . . . Imamo na Hrvaškem društva kakor: Dalmatincev, Ličanov, Zagorcev, Goraninov, Slavoncev in starih Zagrebčanov, torej po pokrajinah, ali nimamo društva Slovencev, Kranjcev ali Štajercev . . . Ali je nas premalo? Ne!

Pred Lj. Gajem (1809—1872) smo Slovenci in hrvaški kajkavci govorili in pisali isti jezik. Gaj je uvel v knjižno hrvaščino — štokavščino, katero so Srbi že prej govorili in pisali v cirilici. Pravi in stari Hrvati so samo čakavci. Slovenci in hrvaški kajkavci so še danes isti po veri, po duši, običajih in navadah in govorici, samo šola deli kajkavce od Slovencev. Če bi uvedli v šole jezik, katerega govori narod, potem bi dobili v državi Jugoslaviji 5 milijone kajkavcev (Slovencev), 8 milijonov štokavcev (Srbov) in pol milijona čakavcev (Hrvatov) na Primorju in otokih. Če se po govoru pozna narod, potem bi jih jaz tako razdelil, ali ker sam govor še ne napravi posebnega naroda, ker se govori lahko štejejo kot narečje velikega naroda, verjamemo, da so hrvaški kajkavci Hrvati, ki upravno-politično pač nimajo že stoletja s Slovenci ničesar skupnega . . . Skoraj polovica današnjih Hrvatov pa je zgodovinsko, kulturno in jezikovno bližja Slovencev kakor Srbom. Med slovenskimi in hrvaškimi kajkavci pa ni razlike niti tiste, ki je med čakavci in štokavci.

Iz tega sledi, da se mi hrvaški Slovenci čisto dobro počutimo med hrvaškimi kajkavci, pa tudi »č« ali »što« ničesar ne ovira, da ne bi sodelovali pri hrvaškem pokretu in podpirali njihovo gibanje za narodne pravice. Zato ne potrebujemo nujno posebne politike in kulture . . . Tako so se naši ljudje čutili med Hrvati stoletja, tako so čutili zadnjih dvajset let in tako bo šlo menda, kakor vse kaže, tudi naprej . . . ker domovina ni interesirana, kaj mi delamo in mislimo. Tako je bilo vedno! Kje so bile naše narodne meje pred stoletji? Pri Salzburgu, na Toblahu in pred Benetkami! Kje so sedaj? Gosposvetsko polje je bilo središče Velike Slovenije, kje je sedaj? Hep-ta poleis diarcusini peri rican Homeru . . . Vsa čast in hvala listu »Slovenija«, ki že osem let naglašajo, da imamo Slovenci premalo stvarnosti in premalo politične zavednosti! Te besede bi bilo potrebno napisati na vsako slovensko križišče in pri vhodu v vsako slovensko hišo . . .

Kakšno misijo imamo torej mi hrvaški Slovenci?

načelo povezanosti držav po dvostranskih pogodbah, postavlja Rusija načelo popolne in nedeljive vzajemnosti vseh nenapadalnih držav. Rusija se namreč hoče zavarovati, da ne bi morebitni sunek proti vzhodu pustil držav na zahodu v lahkem samo obrambnem stališču, medtem ko bi vso težo naskoka morale nositi samo vzhodne države. Spričo neodločnosti konservativne Anglije, ki samo v hudih nevarnostih popušča od svojih ozkih zamišli, ni še mogoče pričakovati takojšnjega zaključka teh pogajanj. Pogajanja med Anglijo in Rusijo, kakor tudi med Rusijo in Poljsko ter Romunijo bo najbolj pospeševal strah pred nenadnim napadom. Kajti merjenje sil med obema blokoma se sedaj vrši tako, da eden blok odgovarja drugemu z objavljanjem novih zaveznistev. Zato bodo zunanji dogodki sami nujno silili vse države, da čimbolj pozabljajo na vse razredne in druge pomisleke in ne odlašajo v svojo lastno korist z odločitvami.

Po vsem tem bi bila torej pot do drugega Manakovega drugačna, težja kot je bila do prvega, ako bo do nje sploh prišlo. Kakor bi bilo razpravljano težje, tako je že pot sama do druge pomirjevalne konference mnogo zapletenejša in zagrajena s težjimi ovirami. Tiste pripravljenosti za enostransko popuščanje, ki je bila značilna za prvo »Monakovo«, pri drugem »Monakovem« ne bo več. Enostransko popuščanje je namreč samo lepša beseda za kapitulacijo. Te ne pričakujemo več, čeravno moramo biti pripravljeni, da bi Chamberlainova Anglija močno nasvetovala popuščanje drugim, ako bi prišlo do tega. Kadar bo seveda šlo za izrazito njene koristi, šele takrat bo njene miroljubnosti popolnoma konec.

R. T.

Pred svetovno vojno so se nešteto krat posvetovali slovenski in hrvaški katoliški študentje in akademiki ter skupno nastopali v verskih, kulturnih, gospodarskih in — političnih smereh. Ravno tako se je tudi liberalna mladina slovensko-hrvaško-srbska sestajala in ugibala o svoji bodočnosti. Po državnem zedinjenju so slovenski in hrvaški akademiki imeli svoja skupna društva doma in na tujem, — a ne dolgo. Zakaj? Politika je začela nagajati. Zaradi politike se ne shajamo na skupne domenske niti katoliška slovensko-hrvaška inteligenca niti katera druga. Na evharistični kongres v Ljubljani 1935. leta so poslali Hrvatje kot glavnega hrvaškega katoliškega

Opazovalec

Slovenski delavci volijo

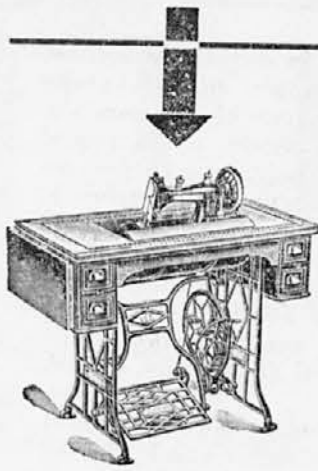
V zadnjih dneh so bile v več podjetjih volitve delavskih obratnih zaupnikov. Te volitve so zanimive zlasti zaradi tega, ker so tajne in ker dajejo na ta način poročila za volilno svobodo in za pravičnejši izraz ljudske volje. Volitve so se mogle vršiti sicer samo deloma, ker so bile spet in sicer že tretjič odgodene, vendar pa kažejo uspehi tudi teh delnih volitev precej jasno sliko ljudskega nastrojenja. Iz podatkov, kakor jih prinaša »Delavska politika«, sklepamo, da je delavstvo ostalo pri svojih starih organizacijah. Fašistično centralističnemu Jugorasu se po nekaterih podjetjih ni posrežilo doseči niti enega zaupnika, tako na primer v trboveljski cementarni, Kemični tovarni v Mostah, pri vseh mariborskih podjetjih in pri večini ljubljanskih podjetij. V Ljubljani se je mogel Jugoras uveljaviti samo pri mestni cestni železnici, kjer je dobil od šestih enega zaupnika. Nekako v istem razmerju se je uveljavil še pri večki papirnici.

Ker bo prej ali slej tudi pri nas zmagala demokratična misel, so take volitve dokaj zanimive. Kažejo pa tudi, zakaj se pri nas nekateri centralisti in jugosloveni resnično svobodnih volitev tako boje.

„Pravična beseda o Slovencih“

Pod tem naslovom hvali »Slovenec«, glavno glasilo JRZ za dravsko banovino, v svoji številki z dne 10. maja tega leta jugoslovena prof. dr. Erdeljanoviča, ker je v obzorniku »Vidici« nedavno opravičeval Slovence, da »pišejo in predavajo po šolah zgolj v svojem jeziku« itd. Takole modruje g. Erdeljanovič (navajamo po »Slovenec«): »Kdor to ve, bo lahko razumelo, kako neizmerno veselje mora biti za Slovence, ko morejo sedaj po toliko stoletjih v svoji svobodni narodni državi na železniških postajah in drugih ustanovah brati napise samo v svojem materinskem jeziku, ko se morejo v šolah učiti in govoriti samo v slovensčini, ko morejo imeti tudi čisto svoje najvišje znanstvene in splošne kulturne ustanove.«

»Slovenec« pravi, da je ta sestavek brez dvoma pravičen do naših slovenskih zadev, in potem navaja, da smo prinesli Slovenci v Jugoslavijo tudi veliko gospodarsko doto. Prepričan je, da so

Najboljše šivalne stroje

ADLER

za dom in obrt ter posamezne dele ter kolesa kupite pri

PETELINC

LJUBLJANA

za vodo, blizu Prešernov. spomenika

Večletno jamstvo! — Pouk v umetnem vezenju brezplačen

govornika nekega bivšega avstrijskega majorja, in to je bilo vse, — vse zaradi politike. Vse drugo bi bilo prav, samo politika nas razdvaja in slabi v korist hegemonistov in diktatorjev. Slovensko politiko vodi Štajerec, hrvaško vodi ravno tako Štajerec, pa nastane vprašanje, zakaj ne nastopamo skupno, kadar zahtevamo pravice svojemu narodu . . .

Hrvaški Slovenci kažejo pravo pot, dravska banovina pa se zgublja v vaških prepirih. Čas bi bil, da se po štajersko pomenita oba voditelja! Kakor je važen sporazum srbsko-hrvaški, tako je potreben slovensko-hrvaški. Mislim, da ni ničesar lažjega in ničesar pravičnejšega, ničesar bolj logičnega kakor to, da se naša dva štajerska Mojzesa sporazumeta! Dva Slovenca naj se pogovorita in takoj se bo razvedrilo nad Gorjanci . . .

Naši veliki sosodje žele, da se ne sporazumemo, mi hrvaški Slovenci smo pa tako dolgo prepričani samemu sebi in moramo vsaj po tiho, ako ne na ves glas podpirati Mačka, kljub temu, da se mu laska stari diktator in hegemonist Štajerec Kramer. Z Mačkom se bomo borili za hrvaške pravice, ker se za slovenske ne moremo . . .!

98% hrvaških Slovencev je v decembru 1938 glasovalo za politiko Mačka. To je stvarnost, in nihče ne vpraša, če ni bilo vse prostovoljno!

Slovenski konzuli pa naj pazijo, da bodo vodili tako politiko doma in v državi, ki je logična in duši naroda pristopna, — kajti domači in tuji hegemonisti in diktatorji čakajo, da opravijo v »tretji« Jugoslaviji svoje dokončno delo . . .

takile Erdeljanoviči dokaz, da »z novo dobo prihaja tudi novo spoznanje in novo razumevanje«.

Mi bi si pa dovolili pripomniti samo to, da namreč takšne jugoslovenarske milosti kratko in malo niso resnične. Ni namreč res, da bi »po tolikih stoletjih na železniških postajah in drugih ustanovah mogli brati napise samo v svojem materinskem jeziku, temveč je res, da smo jih n. pr. v železniških vagonih toliko let pred vojno lahko brali vsaj tudi v slovenskem jeziku, medtem ko jih lahko beremo danes pač v srbsčini, v hrvaščini, francoščini, nemščini in italijanščini, ne pa več v slovensčini, čeprav je bil Slovenec dvakrat železniški minister. Dalje ni res, da se moremo danes v šolah učiti in govoriti samo v slovensčini, pač je pa res, da se prav po vseh šolah v Sloveniji že od tretjega šolskega leta dalje moramo učiti tudi v srbohrvaščini in da je bilo na vsem strnjemem slovenskem ozemlju pred 30 leti vsaj kakih 400 slovenskih šol več kakor jih je danes. Mi smo imeli precej slovenskih šol, ko ni bilo o kakih srbskih šolah še niti duha ne sluha, medtem ko so danes cele pokrajine, kjer so zatrti zadnji sledovi nekoč cvetočega slovenskega šolstva. Če pa gre za gospodarsko doto, bi pa tudi upravičeno pričakovali, da ne bi nihče zamolčal, da so med tem nešteti fondit, ki so se prav v zadnjih štirih letih hudo, hudo pomnožili, to doto že prav močno skrčili in da je danes pri nas že četrtnina kmečkih hiš, ki nima več vsak dan kruha.

Spričo vseh teh dejstev mi res ne vidimo nikjer ne spoznanj, ne razumevanja in ne poročila novih razmer, kakršne hočejo videti nekateri v takihle Erdeljanovičih.

V. Z. Ž.

Na novo pot

Pod tem naslovom beremo v »Našem kovinarju« tale resen poziv vsem slovenskim ljudem, naj se zavedajo resnosti časa in naj po tem spoznanju uravnajo svoje delo in ravnanje:

Črni oblaki se zbirajo nad Alpami in Karavankami, nad donavsko ravnino, ob albanskih gorah in nad revno Macedonijo. Črni oblaki, ki ne obetajo ničesar dobrega. Vse sile treh narodov bodo potrebne, če bomo hoteli odvrniti od sebe grozeči nalive. Vse sile, do zadnjega našega človeka, tu in v zamejstvu, bodo nujno potrebne, če bomo hoteli na tej naši zemlji ohraniti naš obstoj človeka in naroda. Malo nas je,

